

Kapitel 3 opgave B

P. A. Heiberg: af Sprog-Grandskning (1798)

Sprog-Grandskning er en alfabetisk ordnet liste over ord og foreteelser i det danske samfund. Skriftet blev oprindeligt offentliggjort i kvartalsskriftet For Sandhed (1798-99), som P. A. Heiberg selv var medudgiver af.

*Absurd*¹. Saa kaldes den, der, for at faa et Embede ikke vil kysse en Præsident paa Haanden, eller hans Kammertjener paa Munden.

Administration er en fed Græsgang. Det Kvæg, som indbrændes derpaa, kaldes *administratører*; jo bedre disse trives, jo mere bør en Regering skiønne derpaa ved Karakterer² og andre Naadesbevisninger.

Aristokrater; den bedste Sort³ Jagthunde, der pudses paa Demokrater, og faar Steg for at bide dem.

Arrogance; den Fejl at holde sig nøje til Sandhed og sund fornuft

Bondefrihed. Saa megen Frihed, som en Bonde kan taale. Den er saare liden, som enhver véd, der kjender det gamle Orsprog: *Var Bonden ikke bunden, saa blev han værre end hunden*. Bonde; det samme som Fæ.

Borger: Før den franske Revolution et *enkelt*, men efter Revolutionen et *dobbelt* Skjældsord. *Borgerfrihed*; et Ord, der klinger smukt, dog kuns i Forordninger og Geburtsdags-Taler. Alt for ofte bruges det blot som Fyldekalk. *Compliment*; Det Modsatte af, hvad man tænker.

Dansk; en Plet paa et vel opdraget Menneske, og som gjør ham uduelig til et vigtigt Embede i Danmark. Kan vel nogenlunde afvaskes, men kuns i udenlandsk Vand, og efterlader sig altid en Skjold.

Dydig: Saa kaldes den, der er høflig nok til at lade som han ikke ser andres Laster, og snild nok til at skjule sine egne.

Emploi eller Embede: En Fordel, der erhverves ligesom Saligheden; af *Naade*, og *ikke ved gode Gjerninger*. Er embedet godt, det er at sige: er det forbunden med fede Indkomster, saa udfordres⁴ undertiden intet andet dertil end den Kunst at hæve og kvittere for Indkomsterne.

Farlig. En Mand, der ikke knæler for Dumhed og Niddingsværk. *Det er en Farlig Mand*, siger man om den, der vover at fortælle, at én eller anden Excellence stræber efter at gjøre sig selv til Souverain⁵

Frihed. En Fabrikvare, som man i de senere Aar har taget sig stærkt efter at fabrikere i Frankrig; men er aldeles kontrabande⁶ i Dannemark, iskjønt den nye Toldrulle ikke taler derom. Den indsmugles hist og her, og vil ikke saa let blive farlig, naar Regeringen kluns ikke lader sine Støvere snuse efter den for at konfiskere den.

¹ urimelig

² ordner

³ slags

⁴ forlanges

⁵ enehersker

⁶ forbudt

Gemén: kaldes enhver, der ikke har Penge eller en Plads i Rangforordningen. Ved Hoffet hedder det: *En, der er ingen Ting.*

Honnet Mand. Den, der stjæler sig rig og faar en Karakter⁷ til Belønning.

Hustru. Appendix til en Medgift.

Konge. En Mand, der er saa skikkelig at tage sig Skylden paa, for hvad hans Ministre gøre. Det er ikke Ministrenes Skyld, naar det hænder sig, at en Konge ikke vil lade sig bruge af dem, saaledes som Tjenestefolk bruge en Kat i et Hus. *Det har den forbandede Kat gjort,* siger Tjenestepigen naar en Tallerken er slaaet i Stykker, eller et Stykke Steg blevet borte. *Det er Hans Majestæts allernaadigste Vilje,* siger Ministeren, naar han har udøvet sin Hævn mod den, han hader. Kongen og Katten ere som oftest lige uskyldige.

Kundskaber. Egenskaber, hvormed man er udsat for at sulte ihjel, naar man ikke har Midler eller mægtige Beskyttere.

Majestæt. Et Skærmbæret, bag hvilket Skælmere⁸ drive deres Spil ustraffet.

Mennesker. Regnepenge⁹ i Kongers eller Ministres Spillepartier.

Nar. Enhver der har en anden Mening end jeg

Rang. Et ufejlbarligt Kjendetegn paa Dyd og Fortjeneste.

Revolution. En Forbrydelse, som, bestaar deri, at en Nation gjør sig vred, naar Regentens Haandlangere efter at have flaaet Skjorterne af Folket begynder med at flænge paa Huderne. Regenten har Lov til at gjøre *Revolution* imod sit Folk, men Folket ikke imod Regenten

Sandhed. Et meget forhadet og farligt Brug af sit Talent.

Satire betyder *Vittighed*, naar den gaar løs paa andre, men *Ondskab*, naar den, træffer os selv.

Trone. Et Møbel, som paa den danske Skueplads altid sættes i en Krog. Om Maskinmesteren er Profet eller Jakobiner, derom siger jeg kuns: non liquet¹⁰.

Velgører. Den Mand, som jeg især bør fornærme og foragte.

Vittighed. Den Kunst, at gjøre hvidt til sort og sort til hvidt.

Ydmyg kaldes den Mand, der ligger paa Knæ, imedens han bliver slaaet.

Opgave:

Sprog-Grandskning udløste en retssag, der juleaften 1799 resulterede i, at P. A. Heiberg blev landsforvist på livstid.

Gennemgaa ovenstående uddrag fra *Sprog-Grandskning* med henblik på at samle så mange anklagepunkter mod Heiberg som overhovedet muligt. Forbered en fremlæggelse af de forskellige anklagepunkter for retten/resten af klassen, idet I sørger for at underbygge de enkelte anklager med citater fra og fortolkninger af teksten.

⁷ orden

⁸ skurke

⁹ småpenge

¹⁰ (lat): Det er uklart

Malthe Conrad Bruun: En besynderlig Trykkefrihedslov i Kejserdømmet Abessinien (1797)

Vi ere saa lykkelige at have en — efter Omstændighederne — tydelig og bestemt Anordning for Trykkefriheden (gid den kun altid overholdtes!) vi ere saa lykkelige, siger jeg, thi under enhver anden end den republikanske Regeringsform er det allerede en overordentlig og ubegribelig stor Lykke, at ikke al Menneskeretlighed er forvist. Det er en stor men usikker Lykke; thi den er blot grundet i vore Regeringsmænds personlige ædle Karakter og oplyste Tænkemaade; den beror ene paa Omstændigheder; de fremkaldte, og de kunne styrte den; kort: vi har vel i Regeringen, men aldeles ikke i Statsforfatningen, en Borgen¹¹ og Hjemmel for vor allerhelligste, allervigtigste Ret, den Ret at ytre vore Meninger. Saa meget mere bør vi prise, bevogte og viselig bruge vor Lykke.

Det kan imidlertid ikke være os, som Verdensborgere, ligegyldigt, hvorledes det har sig med Trykke- og Skrivefriheden hos andre Nationer.

Et Folk, som vi endnu ikke i denne Henseende kende, er det abessiniske. For nogle Aar siden har man der begyndt at skrive og trykke Bøger, og skønt denne nyfødte Litteratur, næsten ene indskrænket til Hovedstaden Gondar, ikke havde mindste for Tronen farlige Udseende, foranledigede den dog følgende (til Raadsherrerne og Domstolene alene bestemte)

ALLERNAADIGSTE FORORDNING.

Vi Gingirbambamizoko, Fætter til Solen og Broder til Maanen, Kongernes Konge, Kejser i Habeseh,¹² gøre vitterligt:

At da vi gerne vil anses for at være retfærdigere og oplystere end de andre afrikanske Regeringer, skønt vi i vort Hjerte hade og frygte den saakaldte Sandhed lige saa fuldt som nogen anden Monark, saa have vi besluttet at lade, som om vi gav vort Folk en fuldkommen Skrive- og Trykkefrihed, og fastsætte til den Ende følgende Punkter:

1 (A). Enhver tillades allernaadigst at tænke over alt, hvad den vil og som den vil, samt sige og skrive sine Tanker om alt, hvad den finder at høre til alment Bedste.

1. (B). Ingen maa tænke eller skrive det allerringeste imod den indførte Statsforfatning eller den herskende ReIigon.

2. (A). Vi se med største Velbehag, naar nogen, som tror at opdage Fejl i Lovene eller Indretningerne, offentlig fremsætter saadant til Statens Gavn.

2. (B). Vi kaste enhver i Fængsel, som dadler os eller vore Love og Indretninger eller vore Yndlinger.

¹¹ garanti

¹² Abessinien

3. (A) Vi ville, at man, uden at haane eller spotte, skal fremsætte sine Grunde sindigen, alvorligen og beskedent, i hvilket Tilfælde vi aldrig straffe nogen for hans Meninger.

3. (B). Vi ville med billig Fortrydelse, anse og straffe den, som søger ved Grunde og for Alvor at nedbryde gamle Sætninger, hvorimod vi tilgive den, som spørger dermed.

4. (A). Vi ville i ethvert Tilfælde af Tiltale for Skrifter gaa frem paa den lovlige, ærligste og retmæssigste Maade.

4. (B). Vi ville i ethvert Tilfælde af Trykkefriheds-Forbrydelser (hvor vi tør) gaa frem med den yderste Strenghed og slet ikke holde os til de lovlige Former.

5. (A). Enhver god og oplyst Mand, som betjener sig af den her allernaadigst forundte Frihed til at udbrede Sandhed, rette Misbrug og bortjage Fordomme, kan være vis paa at ville blive yndet og befordret ved enhver Lejlighed.

5. (B). Enhver, som skriver eller siger det mindste imod os, Konstitutionen¹³, Symbolet¹⁴ og saa videre, skal optegnes og mærkes. Vi ville, at de skulle ikke befordres, afsættes og paa enhver Maade forfølges.

Vort Raad skal bekendtgøre de med A betegnede Artikler for Folket. Derimod skal det selv, tillige med Domstolene, handle efter de med B betegnede. Thi vi ville roses for Frihedskærlighed og Filosofi, men derfor ville vi ikke i ringeste Maade give Slip paa vor Enevælde eller tillade Skribenter at oplyse Mængden om vor Statsforfatnings Fejl eller vor Religions Ufuldkommenheder.

Mach mir eine Betrachtung darüber¹⁵

Opgave:

En besynderlig Trykkefrihedslov I Kejserdømmet Abessinien er ét af tre småskrifter, som Malthe Conrad Bruun udgav i 1797.

Pga. af disse skrifter blev der fra statens side anlagt sag mod ham, og i slutningen af året 1800 blev han ved en højesteretsdom dømt til livsvarig "Forvisning fra Kongens Riger og Lande".

Gennemgå uddraget fra *En besynderlig Trykkefrihedslov i Kejserdømmet Abessinien* med henblik på at samle så mange anklagepunkter mod Malthe Bruun som overhovedet muligt.

Forbered en fremlæggelse af de forskellige anklagepunkter for retten/resten af klassen, idet I sørger for at underbygge de enkelte anklager med citater fra og fortolkninger af teksten.

¹³ forfatningen

¹⁴ trosbekendelsen

¹⁵ skriv mig en afhandling derom

